

Revista de Cultures Medievales

Núm. 23 (Primavera 2024), 89-111 | ISSN 2014-7023

**«LA COSA ÉS DE POCH PROFIT, SINÓ PER LA
PREHEMINÈNCIA»: EL DRET DEL PEIX DE TALL
I LA SEVA CÀRREGA SIMBÒLICA**

«THE THING IS OF LITTLE PROFIT, JUST FOR THE PREMINENCE»:
THE CUT-FISH RIGHT AND ITS SYMBOLIC BACKGROUND

Antoni Ginot-Julià

Universitat de Girona

antoni.ginot@udg.edu

ORCID: 0000-0002-5383-9833

© Antoni Ginot-Julià, 2024 – CC-BY-NC-SA

Rebut: 23 d'octubre de 2023 | Revisat: 16 de juliol de 2024 | Acceptat: 17 de juliol de 2024
| Publicat: 21 juny 2024 | doi:10.1344/Svmma2024.23.5

Resum

Extreure un peix de l'aigua per a alimentar-se o comercialitzar-lo és una activitat que en temps medievals podia, físicament, ser desenvolupada per tothom. Ara bé, la mar no era completament lliure. A través de diferents exaccions, els senyors obtenien rèdits econòmics d'aquestes activitats i assenyalaven la seva potestat sobre les aigües. Un d'aquests drets, el del peix de tall, suposa l'obtenció de peixos de grans dimensions i amb unes característiques especials. El simbolisme, més que el profit, era el que impulsà principalment als senyors a cobrar i mantenir aquest dret sobre els seus vassalls. Una pràctica estesa a la Mediterrània Occidental que aquí s'analitzarà principalment a la costa Catalana.

Paraules clau

Història de la pesca, renda senyorial, peix, simbolisme

Abstract

Extracting a fish from the water to feed or sell is an activity that, in medieval times, could, physically, be done by anyone. However, the sea was not completely free. Through different exactions, lords obtained economic yield from such activities and signalled their privilege over waters. One of those rights, the cut-fish right, supposed the obtention of fishes of considerable dimensions and with special characteristics. Symbolism, rather than profit, was what mainly drove lords to levy and maintain this right over their vassals. A practice extended throughout all the Western Mediterranean which here will be analysed mainly in the Catalan coast.

Key words

Fishing History, Seigneurial Rent, Fish, Symbolism

Introducció

És el 2 de juny de 2004 i Robert Davies, un pescador de Llanelli (Gal·les), torna a casa amb un suculent botí: un esturió de més de 3 metres. Un cop descarregat, fa el que li pertoca: informa el palau de Buckingham a través del *Receiver of the Wrecks* i ofereix formalment el recentment pescat esturió a la reina Elisabet II, que li permet disposar-ne així com ell vulgui.¹ Tres segles abans, el 23 d'abril de 1681, a Sant Feliu de Guíxols, el pescador Josep Bosch també torna a terra amb una bona peça: un dofí. Ell, però, no és un vassall tan atent com Davies, i no presenta l'animal capturat a l'abat del monestir, a qui «és públic i notori que el dret de tot el peix és privatiu». Així mateix, l'abat amenaça al pescador amb prendre accions legals si no compleix les seves obligacions. La situació es repeteix de manera pràcticament similar el 1684, amb un altre dofí pescat per ell.² Així mateix, tres centúries abans d'aquests fets, el 30 de novembre de 1375, alguns pescadors dugueren un dofí pescat a les costes de la baronia d'Eramprunyà, causant l'exigència, per part de Jaume March, el baró, del seu dret sobre la captura. En aquest cas, però, el dofí havia estat venut al rei, que va permetre a March prendre'n un tros de 5 lliures, tal i com establia el costum local de la baronia (CANTARELL, COMAS, MUNTANER 2011: 232).

Tots tres casos, malgrat les seves diferències cronològiques i espacials, són proves del mateix dret senyorial: el dret del peix de tall, també conegut com a dret del peix reial. Aquest dret suposava l'obtenció d'una part de peix de certes espècies preuades i de mida considerable, especialment esturions, dofins, emperadors i tonyines, entre altres. Tot i així, aquest no suposava només l'apropiació física d'alguns espècimens ben valorats culinàriament, sinó que també era la reafirmació simbòlica del poder senyorial en el seu terme marítim i els seus rius.

Orígens del dret

La renda senyorial sobre la mar té els seus orígens en el procés d'apropiació de prerrogatives públiques dutes a terme per institucions eclesiàstiques i famílies nobles en els segles IX i X. El lliure dret de pesca, existent en època romana, evolucionà cap a un recurs d'accés controlat, l'ús del qual estava lligat al pagament de part de les captures al senyor (BONNASSIE 1979: 134-137; SALRACH 1993: 61-63; GARRIDO 2011: 46-49). Les àrees de la mar més properes a la costa –i, per tant, els caladors i àrees exclusives de pesca– esdevingueren part de les senyories i foren parcel·lades i

1. "Fisherman lands £8,000 catch", BBC, (02/06/2004); "Police inquiry over sturgeon sale", BBC, (03/06/2004).

2. Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA), Ordes Religiosos i Militars (ORM), Monacals-Hisenda (M-H), Girona, Lligalls grans, 38, *Dos requestas...* (1681/5/10-1684/10/16).

assignades als districtes castrals i monàstics, en mans de diferents senyors (COLLET 1987; 1993; VENDITELLI 1992; BONNASSIE 2001; FELIU 2010: 83; FABIJANEC 2016; 2021; GARRIDO, ALEGRET 2010: 13-14; ZUCCHITELLO 1998: 58-59). Amb tot, des del segle XII en endavant, a la Mediterrània, la mar costanera va quedar sota domini de la noblesa, les entitats religioses o altres institucions, que es procuraren el cobrament de diferents drets, especialment el delme del peix. Entre totes aquestes exaccions, la més extravagant fou el deure de pagar parts de peix: el dret del peix de tall/peix reial.

El nom peix de tall era utilitzat per a referir-se, en general, a tot aquell peix que no es comercialitzava sencer sinó per parts, essent tallat a la peixateria (BAJET 1998: 111). El moment exacte en el que parts de peix o d'altres animals fou exigít per algun tipus d'autoritat és desconegut. Així i tot, hi ha evidències des dels temps clàssics de governants rebent peixos especials com a regal per part dels seus súbdits pescadors. Heròdot, parla d'un pescador que captura un exemplar de peix tan magnífic que es veu inclinat a regalar-lo al tirà Polícrates (HDT. III, 42). A les *Sàtires* de Juvenal, també, la captura i apropiació d'un turbot gegant per part de l'emperador se situa en aquest mateix motiu del peix excepcional com a regal (JUV. 4.37-56; LYTLE 2016: 125).

A l'Edat Mitjana, el dret del peix de tall, també dit peix reial, com el seu nom bé indica, era considerat –generalment– una part de les prerrogatives reials: *regalia* (ALCOVER 2021; 2022). De fet, a Anglaterra era, i és encara avui dia, un dret lligat al rei.³ Ara bé, arreu de la Mediterrània, aquest dret va ser propi dels senyors. Mentre que la llei romana considerava els espais d'explotació comunal –com la mar– com a *res nullius*, sense apropiació, als regnes germànics aquests espais acabaren sota la *potestas* del governant (l'emperador, el comte, etc.) (SALRACH 1993, p. 62; FELIU 2010, p. 21). La *potestas*, que evolucionarà a un autèntic *dominium*, suposava un poder sobre les aigües o els espais de caça que incloïen el dret a rebre alguns impostos pagats al monarca pels membres de la comunitat que els utilitzessin i que, amb el temps, esdevindrien un dret exclusiu dels senyors (BONNASSIE 1979: 137; VENDITELLI 1992, p. 399; SALRACH 1993: 62; SABATÉ 2004: 251-252).

D'entre totes aquestes exaccions, algunes de les que afectaven la caça i la pesca suposaven el pagament de parts d'animals, cosa que demostrava la subjecció del recurs comunal a l'autoritat senyorial (ZUG TUCCI 1983; SALRACH 1993, p. 62; JOHNSON 2019). Per exemple, a Tossa, els habitants havien de pagar a l'abat del monestir de Ripoll els ullals dels senglars caçats dins el terme del castell, ja que les *venationes* (la caça) i les *aucellaciones* (la caça d'aus) havien estat donades pel comte de Barcelona al monestir ripollenc (ZUCCHIELLO 1998: 226). A Solius, entre 1394 i 1396 alguns vassalls declararen haver de pagar un quarter dels senglars o altres animals

3. El rei té la potestat sobre esturions, balenes i marsopes (*Prerogativa Regis*, s. XIII; GUTOFF 2007: 6; JOHNSON 2019).

caçats.⁴ Encara més, no només els animals de caça estaven subjectes a pagaments simbòlics al senyor, del bestiar mort per accident o a propòsit, també calia pagar-ne una part –per exemple, la llengua–, cosa que reforçava aquesta noció de lligam entre el *dominium* sobre els recursos i el castell.⁵ S'exemplifica molt bé aquest fet en un document del castell de Montagut (Llagostera), on es diu que els pagesos han de pagar els quaters de «*totio salvatgine et tocius bestiari quod enderrocabit infra dicta loca vel se destenyara*».⁶

La vila de Sant Feliu de Guíxols (Baix Empordà, comarques gironines) és un bon exemple de l'aplicació d'aquest dret. La localitat, tradicional sortida natural a la mar de la ciutat de Girona, va sorgir al voltant del monestir benedictí que s'hi erigí al segle X (ESTEVA, PALLÍ 1995: 14). Aquest monestir adquirí els drets sobre la costa del seu terme i, amb el temps, també el terme marítim de l'adjacent castell de *Benedormiens*, a la Vall d'Aro, compartit amb el bisbe de Girona. Aquests drets sobre el terme marítim incloïen els drets de pesca. De totes maneres, la primera menció a un dret sobre els peixos grossos no apareix fins al 1144, quan el bisbe i l'abat decideixen dividir-se el dret a cobrar certes parts de peix a la zona de *Benedormiens*: l'abat es quedaria 1/4 dels peixos més grossos i el bisbe 2/4,⁷ segons el costum practicat, no per l'antic senyor del castell, sinó pel castlà d'aquest (ESTEVA, PALLÍ 1995: 130; PUJOL 2018: 30). La primera menció de l'abat posseint aquest mateix dret, però dins els límits de la vila de Sant Feliu, és de 1181 (ZUCCHITELLO 1998: 198; PUJOL 2018: 35).⁸ Per què es destaca, però, aquesta vila en concret? Doncs perquè allà el dret del peix de tall es mantingué vigent fins al segle XVIII, essent pràcticament l'únic lloc de Catalunya on se seguia cobrant en aquelles dates.

Fora de Sant Feliu, el dret del peix de tall es documenta també per primer cop al segle XII en altres parts de Catalunya: Eramprunyà (1143) (CANTARELL, COMAS, MUNTANER 2011: 177-179), Empúries (1154) (ZUCCHITELLO 1998: 198) i Tossa (1186).⁹ Tot i així, existeixen referències encara més antigues escampades per l'Alta Edat Mitjana europea. Un dels exemples més antics és documentat a Ravenna, on es creà una de les primeres associacions de pescadors, la *Schola piscatorum*. En un document del 943, els pescadors de la *schola* es comprometeren a pagar un tribut per a l'explotació de les aigües a l'església de Ravenna. Així mateix, aquests pescadors

4. Arxiu Històric de Girona (AHG), notarials, Vall d'Aro 274 (1394-1396).

5. Exemples d'aquests pagaments es poden localitzar a diferents castells catalans, per posar alguns exemples: Camprodon (FONT 1969: 424) (1248); Lloret (PONS 1982: 99) (1378); Solius, AHG, notarials, Vall d'Aro 274 (1394-1396). A Barcelona també es cobraven llengües de bou i vaca i lloms de porc amb els rèdits de les carnisseries (PARDO 1994: 101-102).

6. Arxiu Ducal de Medinaceli (ADM), Signatura L-18/5 (Arxiu del Monestir de Poblet (AMP), rotlle 592, imatge 626 - 628) (1330). Vull agrair l'amable aportació d'aquesta referència a en Lluís Sales Favà.

7. Al pescador li restava tan solament 1/4.

8. Arxiu Municipal de Sant Feliu de Guíxols (AMSFG), pergami 1 (1181/06/01), editat a Font 1969: 226.

9. Biblioteca de Catalunya (BC), pergami 572, editat a ZUCCHITELLO 1998: 233.

eren advertits que cada esturió de més de 2 metres que pesquessin havia de ser ofert primer a l'església (MONTANARI 1999: 52-53). Al segle XI, els habitants de Sermide, també a la Península Itàlica, havien d'oferir dos esturions al vescomte (MONTANARI 1999: 50). Reculant encara més, d'acord amb la carta de poblament de Tidenham, a l'Anglaterra prenordanda, el monestir de Bath tenia la potestat sobre cada peix de valor o estrany, com l'esturió, la marsopa o l'areng, entre altres (BOND 1988: 85). A la Provença, al segle XII, el primer esturió de la temporada havia de ser donat a l'abat de Montmajor (FREEDMAN 2021: 196).

Com s'ha anat dient, doncs, a la vila de Sant Feliu de Guíxols, el monestir rebia part de certs peixos concrets. Malgrat que aquest va ser considerat un dret d'escassa o nul·la utilitat en altres localitats, a Sant Feliu de Guíxols encara era cobrat als segles XV, XVI i XVII, quan, a la resta de Catalunya, ja no en queden testimonis. La raó d'aquest fet es pot entendre a partir d'una declaració feta en un llibre de comptes de l'arquebisbe de Tarragona, de 1448, on es diu que «la cosa és de poch profit, sinó per la preheminiència».¹⁰ Així doncs, a Sant Feliu, el monestir tenia interès en remarcar el seu domini sobre les aigües marítimes del terme en un moment en què la seva jurisdicció i privilegis estaven sent amenaçats per la força presència del poder reial en la vila. Aquesta es manifestava especialment a través de la universitat, ja que la vila havia obtingut el privilegi de ser carrer de Girona el 1354, quan el monestir es va vendre el mer i mixt imperi de la vila (JIMÉNEZ 1997: 74). Des d'aquell moment ençà, la història de Sant Feliu va estar marcada per la pugna entre la vila i el monestir, que hi seguia mantenint un cert espai de jurisdicció i en cobrava rendes diverses, entre elles les relatives a la pesca. Així doncs, al segle XVII s'inicià un procés legal entre ambdues parts. En aquest conflicte, el monestir defensava el seu estatus com a castell termenat i, entre les proves aportades per defensar la seva postura, els monjos i els seus advocats mencionaren diversos drets que posseïen en els límits territorials de la seva jurisdicció, un d'ells era el «dret de senglar y pex de tall».¹¹ El cas de Sant Feliu, doncs, s'emmarca en un procés d'enduriment de drets senyorials per a la reafirmació del domini marítim. Un clar exemple similar el trobem al principat d'Escil·la, on al segle XVIII el príncep endurí les exigències als pescadors de peix espasa, entre les que s'hi incloïen pagar parts de peix o servei en treballs per a ell (COLLET 1987: 41; COLLET 1993: 148-160). El context geogràfic, polític i social d'Escil·la: finals del segle XVIII, crisi del sistema feudal, aparició d'una nova tècnica i proximitat a una àrea de pesca lliure com Messina, instigà aquesta situació, de la mateixa manera que a Sant Feliu ho feu la constant pugna entre la vila i el monestir en un context d'augment de l'activitat pesquera (COLLET 1987: 28).

10. Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona (AHAT), Arquebisbe, Patrimoni de la Mitra, Rendes de la Mitra, *Libre de les rendes pertanyents...* (1448), f. 10r.

11. AMSFG, S Paps. Jud. (XXIII), UI 5961, *Segon Memorial...*, pp. 34-36 (c. 1673).

Malgrat el distanciament amb els segles més purament medievals, resulta interessant prendre aquesta situació com a punt de partida per a comprendre l'estatus jurídic d'aquest dret. El dret del peix de tall, com ja s'ha dit, era considerat una prerrogativa reial. Ara bé, i malgrat ser a vegades anomenat "peix reial" (CANTARELL, COMAS, MUNTANER 2011: 300-301), no a tot arreu era el rei el receptor d'aquest dret, com exemples mencionats més amunt ja han demostrat. A Normandia, Anglaterra i Escandinàvia, els reis i altres senyors cobraven el que es coneix com a *pisces regales*, part dels *bijoux royaux*, o *gersemi*, en germànic, que eren pagats en forma de parts de peix o balena (COLLET 1987: 38). A la baixa edat mitjana, en alguns territoris com Anglaterra o Hongria, doncs, era el monarca el que cobrava aquest dret, per exemple, dels esturions (ALCOVER 2021: 328). Ara bé, per altra banda, *Els Costums de Girona*, una compilació dels costums de la diòcesi de Girona, menciona els drets dels castells termenats. Els quatre drets principals són: so de corn, guaita, bada i obres en els murs exteriors del castell (MIERES, *Costums de Girona*, LX (COBOS 2001: 158)). Ara bé, també es mencionen altres drets, un d'ells és «*unam petiam piscis de tall, scilicet de illo qui piscatur infra terminos castris*» tal i com s'aplica per costum a Catalunya (MIERES LX (COBOS 2001: 162-163); Pons 1989: 346). D'acord amb això, doncs, a Catalunya la norma fou que el peix fos pagat al senyor local –el senyor del castell– i no al rei, com es feia a altres indrets. Tal fet queda a bastament demostrat al comtat d'Empúries, on aquest dret és anomenat d'una manera prou esclaridora: "peix senyoriu" (PUJOL, GARRIDO 2019: 42-46). Ara bé, versions més tardanes dels *Costums de Girona* dels segles XVII i XVIII inclouen glosses on es fa referència als *Consilia* del jurista italià del segle XVI Filippo Decio (COBOS 2001: 263), on declarà que «*redditus piscationis inter regalia connumeratur*» (DECIO, *Consilia*, II, 271, 10). És a dir, que tots els rèdits senyorials provinents de la pesca son part de les regalies. Aquesta frase de Decio adquireix sentit complet quan es procura entendre l'origen de les exaccions pesqueres com a drets exercits per l'autoritat "pública" del rei o, en el cas català, el comte –parlant de l'Alta Edat Mitjana–. Com ja s'ha dit, aquests drets foren transferits per aquests comtes als diferents senyors i monestirs establerts a la costa de Catalunya. Malgrat que el rei cobrés aquest dret en els seus propis dominis (ALCOVER 2021: 327), en els territoris de jurisdicció senyorial; allà on hi hagués un senyor amb drets que depenien del castell termenat, i on s'hagi documentat el peix de tall, aquest era cobrat pel senyor corresponent (*cf.* Taula 1).

Lloc	Senyor	Peixos afectats	Primera referència	Part
Cotlliure	El rei de Mallorca	esturió i dofí	1317	1/2
Roses	Abat de Santa Maria de Roses	“peixos grossos”	1372/12/07	1 de cada 3 peixos més grans per cada calada de xarxa
Parròquia d'Empúries	Senyor de Sant Mori	dofí i llagosta	1154	Caps dels dofins Llagostes senceres
Palamós	Senyor del castell de Sant Esteve de Mar	“peixos de tall”	1362	1 quarter
Fenals d'Aro	Bisbe de Girona Abat de Sant Feliu de Guíxols	“peixos grossos”	1144/10/11	2/4 1/4
Sant Feliu de Guíxols	Abat de Sant Feliu de Guíxols	dofí i esturió emperador tonyina	1181/06/01	1/2 inferior 1/2 superior 1/2 del cap a la cua
Tossa	Abat de Santa Maria de Ripoll	“peix de tall”	1186/05/10	Part
Lloret	Paborde de Novembre de la Catedral de Girona	“peix de tall” tonyina	1378/06/11	Una peça 1 sou cada 30 tonyines
Blanes	Senyors de Blanes (Blanes-Cartellà)	dofí	1309/04/09	part
Sant Pol del Maresme	Prior de Sant Pol del Maresme	“peixos grossos”	1271/04/09	1 quarter i el cap
Barcelona ¹²	El rei i els cobradors de la lleuda	dofí i emperador	s. XIII	2/4
Castelldefels	Senyor de Castelldefels	dofí, esturió, emperador, llunada, “tros”, i altres	1272/04/??	Un tall de 2 dits d'ample
Eramprunyà	Castlà d'Eramprunyà	dofí, esturió, emperador, llunada, “tros”, i altres	1143/05/31	“Tot des del llombrí-gol fins a la cua”
Sitges	Pia Almoina de Barcelona	dofí, esturió, emperador i “tros” tonyina	c. 1394 1393	1/5 1/30 tonyines
Tarragona	Rei Arquebisbe de Tarragona Paborde d'agost de Tarragona	dofí, “sorganta”, i emperador	1448	Sense cap ni cua, 3/5 parts Sense cap ni cua, 1/5 parts Sense cap ni cua, 1/5 parts

 Taula 1: El dret del peix de tall¹³

12. A Cotlliure i a Barcelona es cobrava en concepte de lleuda del peix, no com a dret del peix de tall exercit pel senyor (almenys des del segle XIII) (ALCOVER 2021; 2022; ORTI 2000: 424).

13. ALCOVER 2021; 2022; PUJOL 2014; ZUCCHITELLO 1998; MALLORQUÍ 2008: 44; 2011: 279-280; ESTEVA, PALLÍ 1995; PONS 1982; Arxiu Capítular de Girona (ACG), Pabordia de Novembre, 5.1.1, f. 22r (1374/06/07); ADM, Cabrera i Bas, Lligall 21, núm. 8 (Arxiu Històric d'Hostalric (AHH), Cabrera i Bas, 4110) (1309/04/09);

Exemples d'aquesta situació poden localitzar-se en tot el Mediterrani Occidental, en tots aquells llocs on el poder senyorial estava llargament establert. A Itàlia, per exemple, la possessió de tots els esturions és un dret localitzat en diverses àrees de jurisdicció episcopal (VENDITELLI 1992: 409-410). A Torí, per exemple, el 1437, tots els esturions pescats al Po i el Dora s'havien d'entregar al bisbe d'acord a «*episcopalem regaliam seu episcopalia iura*» (ZUG TUCCI 1983: 426). A Ostia, per la seva banda, el bisbe rebia els esturions pescats al Tíber (VENDITELLI 1992: 409-410). A la costa dàlmata, les lleis comunals de les ciutats establien que els pescadors havien de donar les millors parts dels peixos a les respectives autoritats com el comte o el jutge (FABIJANEC 2016: 380). A la Provença, d'altra banda, l'abat rebia els caps de les tonyines (MORIS 1905: LXXX).

Malgrat tot això explicat, el peix de tall també podia ser cobrat pel castlà, a part del senyor, tal i com hem dit al principi que es feia al castell de *Benedormiens* al segle XII. El castelatge és un dret que permetia al castlà cobrar una part dels peixos i que en moltes localitats prenia la forma del cobrament d'un tros de peix (GINOT 2021: 176-179). Amb el temps, però, aquest dret només es va mantenir com a un cobrament proporcional sobre tots els peixos pescats i només es mantingué en poques poblacions, com Tossa o Lloret.

Els peixos cobrats

El dret del peix de tall gravava unes espècies de peix i cetaci específiques que, a causa de les seves característiques o als atributs que se'ls assignava, eren considerats de gran valor. Malgrat no a totes les localitats els espècimens afectats son mencionats –en algunes bandes simplement es diu que el senyor rebia el peix més gros– aquí es descriuran les principals espècies gravades pel dret, que, segons la documentació catalana (cf. Taula 1) eren l'esturió (*Acipenser sturio*) (5 mencions), el dofí (9 mencions),¹⁴ l'emperador (*Xiphias gladius*) (6 mencions) i la tonyina (*Thunnus thynnus*) (3 mencions). El “tros” i la “sorganta” no s'han pogut identificar.

Els peixos, a l'edat mitjana, s'inserien en l'escalafó jeràrquic que regia els hàbits alimentaris de la gent. Els criteris que determinaven el reeiximent d'un menjar i la degradació d'un altre, depenien de la mentalitat del moment, plasmada en una extensa literatura sanitària i moralista (GARCÍA MARSILLA 2013: 131-132). El peix era, generalment, vist com un aliment secundari, un substitutiu de la carn en dies d'abstinència, malgrat ser, igualment, molt consumit al llarg de l'any (MONTANARI 1988: 43; GARCÍA MARSILLA 2010: 56; APARISI 2012:17). Ara bé, dins el mateix grup dels

---

ACA, ORM, MH, Volums, 2103, f. 24v (1271/04/09); ORTI 2000; CANTARELL, COMAS, MUNTANER 2011; MUNTANER 2013; AHAT, Arq., Patr. de la Mitra, Rendes de la Mitra, *Libre de les rendes...*(1448), f. 10r.

14. Diversos cetacis s'englobaven sota el nom de dofí a l'edat mitjana: comú (*Delphinus delphis*), mular (*Tursiops truncatus*), llistat (*Stenella coeruleoalba*), comú de musell llarg (*Delphinus capensis*) i la marsopa (*Phocoena phocoena*) (ALCOVER 2022: 271).

peixos, existia una classificació interna que depenia de diversos factors. Així doncs, alguns peixos eren considerats una exquisidesa, essent els peixos de més mida i els d'escata considerats superiors a, per exemple, als que no en tenien, com la bastina (RIERA 2009; ROCA 2021: 276-277). Així mateix, la proximitat al llit marí també servia de factor degradant per a les espècies de peix (GARCÍA MARSILLA 2013: 132). Això es traduïa en el preu: l'esturió se situava normalment al capdamunt de les llistes de preus de les ordinacions municipals, i la bastina a la cua (MUNTANER 2013: 290; ALCOVER 2021: 320). La importància de certs peixos per sobre dels altres, doncs, depenia de diversos factors que s'emmarcaven dins els criteris culturals del moment. És a dir, per part de l'aristocràcia, els peixos eren valorats principalment per quatre factors: mida, gust, preferències culturals i poca freqüència en la seva captura (RIERA 2009: 139; APARISI 2012: 18-19; FREEDMAN 2021: 207; ALCOVER 2021: 320-326;).

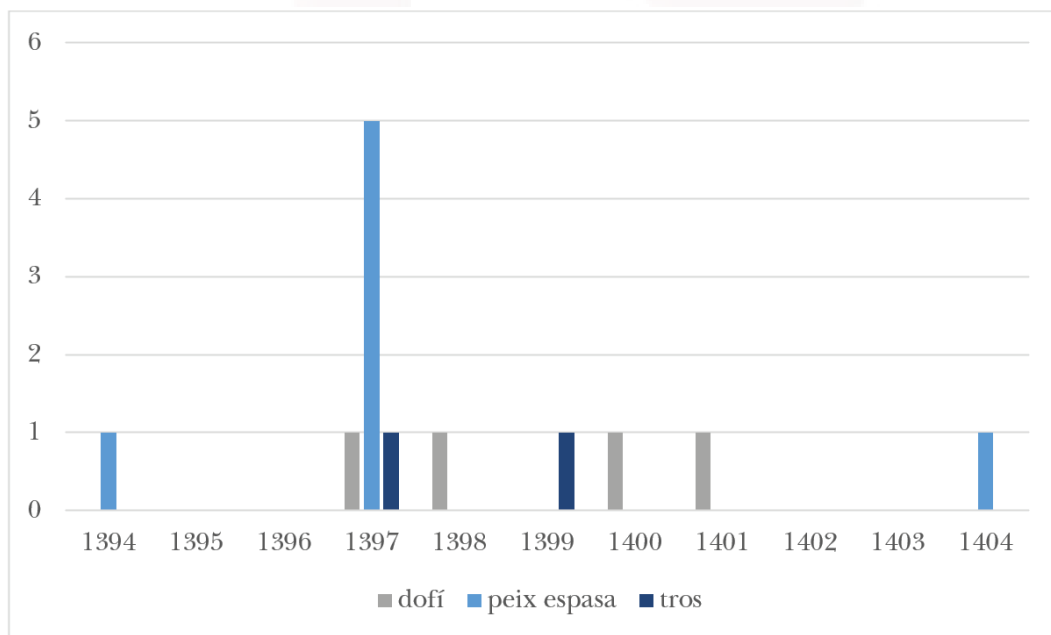
Així doncs, els peixos grans, els anomenats peixos de tall, eren els de major consideració i ja en època clàssica es consideraven peixos preuats i especials (FREEDMAN 2021: 194-195). Tant Vilanova com Eiximenis, però, en critiquen el consum excessiu –cosa que reforça la idea que fossin atractius per a l'aristocràcia– (APARISI 2012: 15-18). A les llistes de preus, les principals espècies de peix de tall variaven de preu depenent de l'any i el poble, malgrat que l'esturió sempre era a la cúspide (MUNTANER 2013: 290; ALCOVER 2021: 320; ROCA 2021: 289).

A banda de la mida, el gust –és evident– també era valorat. L'esturió era considerat d'una gran delicadesa, i a Catalunya es documenten almenys set maneres de cuinar-lo en els llibres de cuina destinats a les classes benestants (MARANGES 2006: 161-162; ALCOVER 2021; FREEDMAN 2021: 226). Pel que fa al dofí –considerat un peix més– i al peix espasa, només se'n coneixen receptes, malgrat ser més freqüents que l'esturió a Catalunya (MARANGES 2006: 161, 202). Mata d'Armanyac apreciava tant aquest peix que, inclús de Girona estant, demanava que n'hi portessin de Tortosa (FREEDMAN 2021: 201). A banda del gust, però, aquests peixos estaven envoltats d'una certa aura de singularitat o prestigi, especialment l'esturió (FREEDMAN 2021: 196). El dofí també tenia una consideració especial per a l'aristocràcia i, a més, es considerava que en saltar i respirar per pulmons tenia més contacte amb l'aire, un element bo (ALCOVER 2022: 285). En aquesta línia, Vicent Ferrer fa una comparació dels peixos amb els grups socials: un dofí és un senyor, una anguila una senyora, i un pagès «una sardineteta» (APARISI 2012: 19), una equiparació que situa l'escalafó de peixos en paral·lel a la concepció jeràrquica de la societat descrita per Huizinga (2001: 75-85), omnipresent en el marc mental medieval. De totes maneres, per als pescadors el dofí era –i és encara a dia d'avui– un animal odiat i temut, ja que trencava les xarxes i es menjava el peix (GARRIDO 2014; ALCOVER 2022: 273).¹⁵

---

15. Els pescadors actuals encara lamenten els efectes dels dofins sobre les xarxes, així mateix recorden com abans s'arponaven amb dofineres comprades al mercat local i es menjaven regularment, igual que les tortugues (GINOT 2022: 6).

Per últim, cal destacar la poca freqüència de captura d'aquestes espècies. L'esturió, el dofí, el peix espasa i altres peixos de tall gravats depenien d'una pesca més aviat oportunista (ALCOVER 2022: 286). D'aquí que molts cops en quedés constància en la documentació i el senyor insistís en cobrar el seu dret, inclús enviant oficials al mateix palau del rei, a cobrar el seu tros de dofí, com exemplifica el cas d'Eramprunyà explicat a l'inici (FREEDMAN 2021: 196; CANTARELL, COMAS, MUNTANER 2011: 232). La monotonia en el menjar, doncs, era vista com un element de poc estatus, els pobres variaven poc de dieta, els rics volien exquisideses exòtiques a la seva taula (FREEDMAN 2021: 202). La poca freqüència de captures de dofí, emperador i altres espècies queda testificada en la documentació (*cf.* Gràfic 1). Així doncs, a Sant Feliu de Guíxols, al segle XVII, encara és quelcom destacable que un pescador en dos anys diferents pesqui un dofí –i no en porti el dret al senyor–.¹⁶ De totes maneres, hi ha poques referències a la pesca d'esturions a llocs com Sitges, on possiblement era una raresa anecdòtica. Així mateix, l'espècie més mencionada en documents relatius al dret del peix de tall sol ser el dofí.

Gràfic 1: Cobraments de peix de tall a Sitges (1394-1404)¹⁷

De tots els peixos de tall valorats, però, la tonyina era el més freqüent. Per exemple, a Sant Feliu de Guíxols, el 10 d'agost de 1417 només un pescador en pescà 9,¹⁸ o, encara més, a Marsella es digué al segle XV que en un sol dia es pescaren 80.000 tonyines (MARTELLUCCI 2001: 29). La introducció de la tonaira a finals del XIV i

16. ACA, ORM, M-H, Girona, Lligalls grans, 38, Dos requestas... (1681/5/10-1684/10/16).

17. Arxiu Capitular de Barcelona (ACB), Pia Almoina, Sitges, Comptes (1394-1404); MUNTANER 2013: 286.

18. AHG, notaries, Sant Feliu de Guíxols 702, docs. solts, 3 (1417/10/08).

principis del XV n'afavorí la captura (GINOT, en premsa), cosa que feu crear drets específics per a aquesta espècie a llocs com Lloret, Sitges o Sant Feliu de Guíxols consistent en pagar 1 de cada 30 tonyines en els dos primers (MUNTANER 2013: 106),¹⁹ i la meitat de la tonyina més gran i un pagament monetari per les altres, en el cas de Sant Feliu (PUJOL 2018: 36). En aquest darrer cas, doncs, preval la concepció primigènica del dret del peix de tall, de cobrar amb part de l'animal, essent l'únic lloc on s'especifica, una tradició i imposició que a finals del segle XVII era encara observada per alguns pescadors.²⁰ Ara bé, com hem dit, la predilecció de l'aristocràcia per un peix no depenia només d'un sol factor i, malgrat la seva abundància, la tonyina era molt valorada a les taules nobiliàries, especialment la de sorra (GARCÍA MARSILLA 2010: 60-62).

Simbolisme del dret del peix de tall

El dret del peix de tall no era cobrat d'igual manera sobre tots els peixos (*cf.* Taula 1). Ara bé, convé destacar les precisions que es fan en alguns casos sobre la part que ha de rebre el senyor. D'una banda, tenim llocs on es cobra el cap: Empúries i Sant Pol del Maresme (ZUCCHITELLO 1998: 198; GINOT 2021).²¹ A Eramprunyà, per una banda, el senyor de Castelldefels rebia una roda de 2 dits d'ample. D'altra banda, el senyor d'Eramprunyà, com a castlà, el 1272 es diu que rebia «V dits sobre·l lombrígol» (CANTARELL, COMAS, MUNTANER 2011: 232), ara bé, a la primera meitat del XV la part ha passat a ser «del lombrigoll avall del dit pex», especificant que calia tallar-lo «endret del lombrigoll» (CANTARELL, COMAS, MUNTANER 2011: 300-301). Al rei i al bisbe i al paborde de Tarragona calia donar-los part havent tallat abans el cap i la cua.²² Aquestes especificitats destaquen per sobre de tot en el cas de Sant Feliu de Guíxols, on es reclamava la meitat superior dels peixos espasa –innegable que sigui en aquest peix en el que es reclama la part del cap, on hi ha l'espasa, l'element identificador de l'animal–, la meitat de les tonyines partint-les del cap a la cua, i la meitat inferior de la resta de peixos (ZUCCHITELLO 1998: 198) (*Cf.* Il·lustració 1).

No tenim constància del per què d'aquestes parts concretes en aquestes localitats. Però el fet que se'n cobri una part, sovint d'escàs o nul valor culinari, com el cap o la cua, remarca el simbolisme flagrant que té aquest dret.²³ El dret del

19. ACG, Pabordia de Novembre, 5.1.1, f. 22r (1374/06/07); ACB, Pia Almoina, Sitges, Comptes (1393).

20. AMSFG, S Paps. Jud. (XXIII), UI 5961, *Segon Memorial...*, pp. 34-36 (c. 1673).

21. ACA, Ordes Religiosos i Militars, Monacals-Hisenda, vol. 2103, f. 24v.

22. AHAT, Arq., Patr. de la Mitra, Rendes de la Mitra *Libre de les rendes...* (1448), f. 10r.

23. Gentile Sermini, al segle XV, en una de les seves *novelle* satiritza sobre el pagament de grans peixos amb una història d'un mossèn gormand que exigeix els animals dels seus parroquians, entre ells, se li paga una gran anguila que és degudament cuinada; SERMINI, *Novelle*, novella 29, referenciat a FREEDMAN 2021: 211.

peix de tall, en molts casos, es materialitza en una part de l'animal que simbolitza l'animal sencer i, encara més, materialitza la relació de dominació del senyor cap al vassall, que ha de donar part del fruit del seu treball al senyor (ZUG TUCCI 1983: 428). Inclús podia haver d'anar en persona al monestir a pagar el dret, com és el cas de Sant Feliu de Guíxols.²⁴ Els pagaments en espècie son recurrents a l'Europa feudal, no son rars els casos on els vassalls que caçaven en espais comunals havien de pagar parts molt específiques dels animals, com l'espatlla dreta dels cérvols o els ullals o les potes dels senglars. Tot plegat, parts que no eren reclamades amb interès gastronòmic, ho eren simplement pel fet (ZUG TUCCI 1983: 428-429). Així mateix, el simbolisme concret que té cada part també és notori. En el cas que ens ocupa, doncs, la part dels peixos porta un significat implícit. Zug Tucci (1983: 432) vincula la predilecció per certes parts animals, com les espatlles dretes o els caps, amb el marc cultural del moment i, encara més, amb una tradició apotropaica associada a certes parts d'animals. Per exemple, a Anglaterra, el costum mana que el rei obtingui els esturions sencers, però de les balenes, el rei se'n quedava el cap i la reina la cua (GUTOFF 2007: 6-7).²⁵ Així doncs, el cap, que a Catalunya és exigít en peixos almenys en 3 casos (*cf.* Taula 1), és la part més noble, de connotacions masculines, i és el trofeu de caça més característic –encara avui dia–. Així mateix, seria la part assignada al noble en el repartiment de l'animal en cas que aquest hagués participat de l'acte (ZUG TUCCI 1983: 430). És a dir, és un donatiu que demostra la superioritat social del receptor, el senyor (MONTANARI 1999: 55). En el cas dels peixos hi ha un cas paradigmàtic en els pescadors de peix espasa d'Escil·la estudiats per Collet, en el que certes parts del peix espasa son altament valorades, donades als propietaris dels espais d'albirament, a l'arponer o exigides pel senyor (COLLET 1993: 149-153). El mateix Collet remarca que en el tall del peix s'hi inscriuen les relacions socials de la pesquera d'Escil·la (COLLET 1987: 41-42; 1993: 149-153). El símbol, doncs, ocupa una part molt important dels drets senyorials com a representació del vincle senyor-vassall, així mateix es veu, per exemple, en els homenatges i reconeixements de domini dels pagesos de remença (LLUCH 2005: 52-58).

Si bé la part del peix comporta una càrrega simbòlica molt important, més encara en té l'acte d'entregar-la al senyor. El símbol ritual adquiria una importància cabdal en la societat feudal en tots els moments de la vida i en els aspectes socioeconòmics (PUÑAL 1997). El moment de l'entrega i el tall, doncs, és crucial per a remarcar aquest sentit de pertinença de la mar i els seus fruits al *dominus*. A Sant Feliu de Guíxols, el març 1557, el pescador Antoni Blanc, i el jurat Vicenç Garrell, són portats davant la justícia sota acusació de no voler pagar el dret del vintè del peix

24. ACA, ORM, Monacals-Hisenda, Volums, 1596, f. 15r.

25. La vinculació de les parts amb un receptor masculí o femení també ha estat analitzada per Zug Tucci (1983: 430), que indica que les abadesses rebrien els animals sense entranyes, ni cap ni altres parts considerades inadequades per a la receptora.

al monestir. Ara bé, realment l'acusació es fa denunciant que Garrell ha prohibit a Blanc portar al monestir la major de dues tonyines que havia pescat per a partir-la. Així doncs:

No sols no deixa dit Gerrel de prohibir que la dita tonyina no fos portada al dit monastir per ser partida ab lo reverent abbat, més encara la feu tallar públicament en la pescataria de dita vila, despullant absolutament a dit reverent abbat de son dret y antigua possessió.²⁶

És a dir, el pescador havia de dur ell mateix la tonyina a la seu del poder senyorial i fer que es tallés allà. Ignominiosament, però, Blanc i Garrell la duen a la peixateria i la fan «tallar públicament». És a dir, fan pública i manifestament un acte reservat al senyor, símbol del seu domini i, encara més, mostra de la jurisdicció que l'abat manté en constant confrontació amb el poder local. La simbologia del dret del peix de tall a Sant Feliu esdevé encara més notòria en una referència de finals del segle XVII, on es diu que «en las paredes, y portes del dit Monastir se veuhen, y regoneixen molts peus, pells, cues, y altres parts de senglars y peixos Reals; senyals que argueixen dit dret [del peix de tall], y la dita possessió».²⁷ Aquesta exhibició pública del dret rebut no és privativa de Sant Feliu, i es documenta en altres llocs com el palau ducal de Venècia, les parets del qual es decoraven amb cames i caps de senglar obtinguts dels seus vassalls, com a símbol del domini de la República sobre els seus territoris (ZUG TUCCI 1983: 429).

Aquesta entrega del dret, succeïda diàriament, es revestia d'una importància especial en el moment en què un nou senyor comprava aquest dret, o en reafirmava el seu domini. A Lloret, en comprar part del delme i el castelatge, el paborde de novembre rebé una cistella de peix com a símbol i reconeixement del seu títol de senyor d'aquest dret (MALLORQUÍ 2014: 63; PONS 2002: doc. 3). Així mateix, l'abat de Roses, en voler cobrar el dret del peix de tall a Cadaqués, on feia anys que no es pagava, va enviar un representant que exigí l'entrega d'un tros de tonyina com a reconeixement simbòlic del seu domini i del pagament del dret (PUJOL, GARRIDO 2019: 45-46). Tot plegat, una ritualització del pagament i el reconeixement públic del *dominus* del terme marítim i de la seva potestat sobre l'activitat pesquera.

De totes maneres, si un element remarca per sobre de tot l'alta càrrega simbòlica de l'entrega de part del peix és el que Zug Tucci anomena “intercanvi asimètric”. És a dir, que es beneficia més a qui està obligat a pagar el dret i no tant al senyor. Això es palesa en els múltiples casos documentats a Europa on el senyor, a canvi del tros de peix, paga al pescador, generalment pa i vi. La mateixa Zug Tucci posa l'exemple de Torí, on el 1437 un pescador rebé un *staiò* i mig de blat, entre altres

26. ACA, ORM, Monacals-Hisenda, Volums, 1596, f. 13v (1557-1560).

27. AMSFG, S Paps. Jud. (XXIII), UI 5961, *Segon Memorial...*, pp. 34-36 (c. 1673).

regals, per entregar un esturió al bisbe (ZUG TUCCI 1983: 426). A algunes localitats angleses, també es pagava blat per les marsopes aportades, variant la quantitat depenent de si havien estat pescades o trobades en terra (JOHNSON 2019). A Lérins es pagava pa i vi a les tripulacions i 10 diners als patrons de bogueres (MORIS 1905: LXXXI). A Dalmàcia també es donava una fogassa rodona i una gerra de vi a cada pescador que pagués 1/8 de la pescada (FABIJANEC 2016: 376). A la Corona d'Aragó sembla ser que el costum també era aquest. A Cotlliure, el rei obsequiava amb un "quortó" de bon vi i pa comú a tots aquells que portessin la meitat dels esturions i dofins (ALCOVER 2021: 327; 2022: 271). A Sant Feliu de Guíxols, a partir de 1181, l'abat acordà que es donaria als pescadors que paguessin el dret, 3 lliures de blat i vi (PUJOL 2018: 35). Aquesta consuetud es va mantenir al llarg dels segles: el 1607 encara es respectava, i a les informacions de 1673 citades anteriorment, es menciona que per ofuscar lo bon dret de l'abat afectadament deposan alguns que u han fet per rahó de aprofitar-se de la lliberalitat que usa dit abat y convent ab los cassadors, donant-los refresch de vi y pa sempre que li aportan la part deguda.²⁸

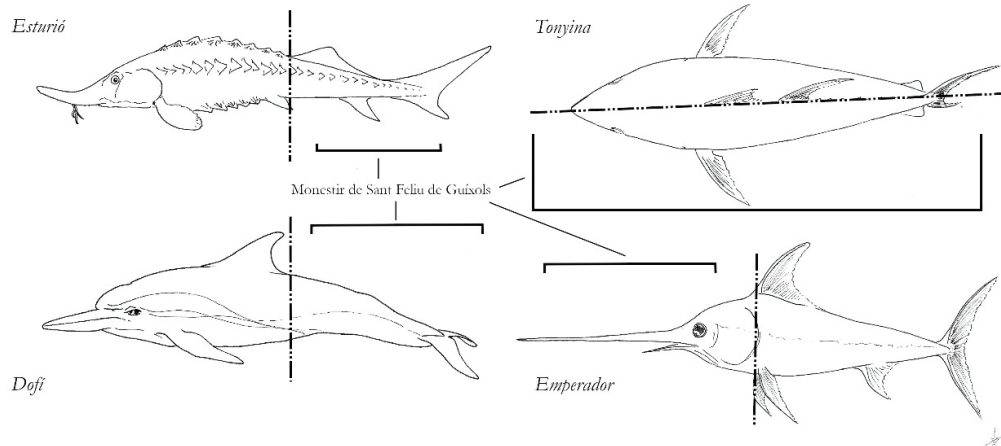
A Escil·la, al segle XVIII, el baró pagava 1 carlí per *rotolo* als pescadors de peix espasa, provocant, però, les queixes dels pescadors, ja que el peix espasa es venia molt més car al mercat (COLLET 1987: 41). A Lloret, per la seva banda, es documenta que el senyor ha de compensar al pagador del dret, però no es diu amb què (PONS 1982: 99). Amb tot, aquest "intercanvi asimètric" el que posa de manifest és el marcat caràcter simbòlic del dret del peix de tall i la ritualització i significat de dominació de la seva entrega. En altres paraules, reprenent el que es digué a Tarragona el 1448, no és el benefici el que es cerca, sinó la preeminència.

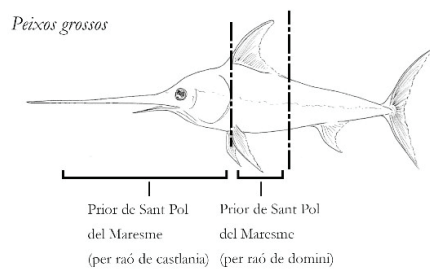
28. AMSFG, S Paps. Jud. (XXIII), UI 5961, *Segon Memorial...*, pp. 34-36 (c. 1673).

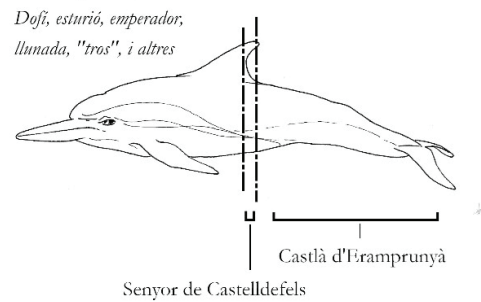
Sant Feliu de Guíxols

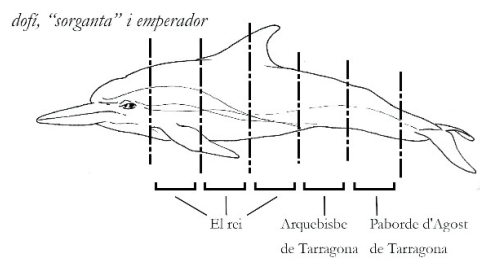
Sant Pol de Mar

Eramprunyà

Tarragona

Il·lustració 1: Alguns exemples de talls del dret del peix de tall (elaboració de l'autor, 2023)

Conclusions

El dret del peix de tall/peix reial/peix senyoriu es presenta com una raresa, un dret carregat d'exotisme i simbolisme: el cobrament d'una part d'espècies de peix especials i de marcat prestigi culinari i cultural. Jurídicament, aquest dret es considera una prerrogativa reial, una regalia. En origen, doncs, és un dret que deriva de la *potestas* del monarca sobre els comunals, que li permet cobrar exaccions en les explotacions d'aquests espais. A Catalunya, aquesta *potestas* acaba en mans del comte i, encara més, acaba en mans senyorials amb tot el procés de fragmentació de drets i privatització de prerrogatives públiques, així com les donacions a entitats monàstiques. Així doncs, els drets d'obtenció de rèdits dels espais comunals marítim-pesquers quedaran irremeiablement assignats al castell termenat, principalment a la Catalunya Vella.

A diferència del delme del peix, el peix de tall és una especificitat que afecta només unes espècies de peix en concret –sobretot esturió, peix espasa, emperador i tonyina–, aquells més ben valorats. Aquest cobrament en forma de parts d'animals no és estranya, i amb la caça també es dona el mateix fenomen. Aquest pagament esdevé, doncs, un donatiu –no voluntari– que reafirma el domini del senyor sobre aquesta activitat i que revesteix de ritual simbòlic el reconeixement de qui posseeix el *dominium* de l'espai marítim. El poc o nul valor econòmic del dret del peix de tall i, per contra, el seu alt valor simbòlic, queden a bastament plasmats en el seu màxim exponent: el pagament, per part del senyor, de blat i vi als pescadors que portaven aquest dret. Amb tot, resulta desavantatjós per al senyor pagar blat i vi a canvi d'una part de peix, inclús pot acabar-ne sortint més beneficiat el pescador.²⁹ Cal plantejar, doncs, una hipòtesi de què s'hi guanyava amb aquest intercanvi de regals que pren la forma d'un “simbolisme bilateral”: el vassall seguirà pagant perquè li interessa el regal, malgrat es reafirma com a vassall. El senyor, per la seva banda, reforça el seu domini sobre l'espai comunal. Convé recordar que el mar respon a una casuística jurídica molt concreta i ambigua. Així mateix, l'únic cas on es mantindrà continuament aquest dret serà a Sant Feliu de Guíxols, precisament perquè allà el monestir necessita garantir la seva preeminència en tots els àmbits possibles.

Per què aquest peixos? Perquè responen a una concepció cultural i gastronòmica específica per part dels senyors. Si bé els senyors no sempre obtenen una part comestible del peix, la jerarquia en la qual s'inscriuen les espècies gravades confirma la seva importància i pertinença al senyor.

El millor exemple de la doble concepció d'aquests peixos –gastronòmica i simbòlica– és el cas d'Eramprunyà de 1375 explicat a l'inici, quan uns pescadors porten un dofí a la peixateria i és comprat per al palau del rei (CANTARELL, COMAS,

---

29. El pagament d'aquest regal és similar al que també fa el senyor a canvi de prestacions en serveis (MALLORQUÍ 2014: 57).

MUNTANER 2011: 232). En aquest cas, que el rei compri el dofí implica un interès més aviat gormand. D'altra banda, però, la insistència del baró en cobrar el seu dret, inclús un cop venut el dofí, és una mostra del simbolisme que comporta el fet de cobrar-lo: indica qui és el senyor de la costa i reafirma la voluntat de cobrar el que li pertoca. Tot plegat, un ideal que es mantindrà, en el cas de Sant Feliu de Guíxols, fins gairebé el segle XVIII i que, en certa manera, encara es contempla a l'Anglaterra del XXI.

Bibliografia

ALCOVER Cateura, Pablo José, 2021. “La pesca de esturión en el reino de Valencia, Aragón y Cataluña (siglos XIV-XV)”, *Anales de la Universidad de Alicante. Historia Medieval*, 22: 319-339. DOI: 10.14198/medieval.19382.

—, 2022. “An approach to fishing, sale and consumption of dolphin in the Crown of Aragón (fourteenth-fifteenth centuries)”, *Imago Temporis. Medium Aevum*, XVI: 267-286. DOI: 10.21001/itma.2022.16.09.

APARISI, Frederic 2012. “La pesca durant l’edat Mitjana a través de les fonts literàries catalanes”, *Nuevos estudios multidisciplinares sobre historia y cultura medieval: fuentes, metodología y problemas*, Méndez, Jerónimo; Reinaldos, Diego A. (coords.), Murcia, Ediciones de la Universidad de Murcia: 13-24.

BAJET, Montserrat, 1998. *Aspectes del comerç a Catalunya en el segle XVI segons els llibres del mostassàs* (tesi doctoral), Lleida, Universitat de Lleida.

BOND, C. J., 1988. “Monastic Fisheries”, *Medieval Fish, Fisheries and Fishponds in England*, Aston, Michael (ed.), Oxford, (British Series 182(i)), BAR, vol. I: 69-112.

BONNASSIE, Pierre, 1979. *Catalunya mil anys enrera. Creixement econòmic i adveniment del feudalisme a Catalunya, de mitjan segle X al final del segle XI*, Barcelona, Edicions 62, vol. I. —, 2001. “Le littoral catalan durant le haut Moyen Âge”, *Castrum 7. Zones côtières littorales dans le monde méditerranéen au Moyen Âge : défense, peuplement, mise en valeur*, Martin, Jean-Marie (ed.), Roma-Madrid, École Française de Rome-Casa de Velázquez : 251-271.

CANTARELL, Elena; COMAS, Mireia; MUNTANER, Carme, 2011. *El llibre de la baronia d’Eramprunyà*, Lleida, Pagès.

COBOS, Antoni, 2001. *Costums de Girona de Tomàs Mieres*, Girona, CCG, AHR, Institut de Llengua i Cultura Catalanes de la Universitat de Girona.

COLLET, Serge, 1987. “Le baron et le poisson. Féodalité et droit de la mer en Europe Occidentale”, *Droit et Cultures*, 13: 25-49.

—, 1993. *Uomini e Pesce. La caccia al pesce spada tra Scilla e Cariddi*, Catania, Giuseppe Maimone Editore.

ESTEVA, Lluís, PALLÍ, Lluís, 1995. *Els llocs de la Vall d’Aro, Gissalis i el monestir Guixolenc (881-1199)*, Sant Feliu de Guíxols: Amics del Museu Municipal, Institut d’Estudis del Baix Empordà.

FABIJANEC, Sabine Florence, 2016. "Fishing and fish trade on the Dalmatian coast in the late Middle Ages", *The inland seas. Towards an Ecohistory of the Mediterranean and the Black Sea*, Bekker-Nielsen, Tonnes; i Gertwagen, Ruthy (eds.), Stuttgart, Franz Steiner Verlag: 369-385.

—, 2021. "Fishing, consumption and processing of fish and shellfish in the Eastern Adriatic through the long Middle Ages", *Imago Temporis Medium Aevum*, XV: 167-191. DOI: 10.21001/itma.2021.15.05.

FELIU, Gaspar, 2010. *La Llarga nit feudal: mil anys de pugna entre senyors i pagesos*, València, Publicacions de la Universitat de València.

FONT, Josep Maria, 1969. *Cartas de población y franquicia de Cataluña*, Madrid, CSIC.

FREEDMAN, Paul, 2021. "Lamprey and herring", *Imago Temporis Medium Aevum*, XV: 193-212. DOI: 10.21001/itma.2021.15.06.

GARCÍA MARSILLA, Juan Vicente, 2010. *La taula del senyor duc. Alimentació, gastronomia i etiqueta a la cort dels ducs reials de Gandia*, Gandia, CEIC Alfons el Vell.

—, 2013. "Alimentación y salud en la Valencia medieval. Teorías y prácticas", *Anuario de Estudios Medievales*, 43/1: 115-158. DOI: 10.3989/aem.2013.43.1.05

GARRIDO, Alfons, 2011. *La pesca al Cap de Creus a l'època moderna: Organització, gestió i conflictes per l'accés als recursos pesquers (segles XVI-XVIII)* (tesi doctoral), Girona, Universitat de Girona.

—, 2014. "La relación entre pescadores y delfines en la Costa Brava en el discurso de la comunidad pesquera local", conferència a *Gestion et exploitation des ressources de la mer de l'époque moderne à nos jours*, Marsella.

GARRIDO, Alfons; ALEGRET, Joan Lluís, 2010. "Les activitats pesqueres en el context de la Catalunya medieval", *Les ordinacions de la pesquera de Calonge (segles XV-XVII)*, Garrido, Alfons, Pérez, Montse, Alegret, Joan Lluís, Darnaculleta, Montserrat (eds.), Palamós, Fundació Promediterrània: 11-59.

GINOT, Antoni, 2021. Els drets sobre la pesca a l'Alt Maresme (terme de Montpau). Delme, castellatge i peix senyoriu (segles XIII-XVI), *Estudis d'Història Agrària*, 33: 161-188. DOI: doi.org/10.1344/cha.2021.33.161-188.

—, 2022. "Testimonis de mar. Un diàleg entre passat i present de la pesca a Catalunya", *Mestall*, 52: pg. 4-7.

—, en premsa, *Between Provence and Catalonia: Centres and peripheries in the developing and diffusion of fishing gear in the medieval and early modern period*.

GUTOFF, Jonathan M., 2007. “Like a Sturgeon?: Royal Fish, Royal Prerogative and Modern Executive Power”, *Roger Williams University School of Law Faculty Papers*, 15, http://lsr.nellco.org/rwu_fp/15 [28/03/2023].

HUIZINGA, Johan, 2001. *El otoño de la edad media*, Madrid: Alianza.

JIMÉNEZ, Àngel, 1997. *Sant Feliu de Guíxols. Una lectura històrica*, Sant Feliu de Guíxols, Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols, Diputació de Girona.

JOHNSON, Tom, 2019. *Law in Common: Legal Cultures in Late-Medieval England*, Oxford, Oxford University Press, DOI: 10.1093/oso/9780198785613.001.0001.

LLUCH, Rosa, 2005. *Els remences. La senyoria de l'Almoïna de Girona als segles XIV i XV*, AHR, CRHR UdG, Documenta Universitaria.

LYTLE, Ephraim, 2016. Status beyond law: ownership, access and the ancient Mediterranean, *Status beyond law: ownership, access and the ancient Mediterranean*, BEKKER-NIELSEN, Tønnes; GERTWAGEN, Ruthy (eds.), Stuttgart, Franz Steiner Verlag: 107-135.

MALLORQUÍ, Elvis, 2008. “El castell de Sant Esteve de Mar i el litoral palamosí al segle XI”, *Estudis del Baix Empordà*, 27: 25-66.

—, 2011. *El llibre verd del bisbe de Girona. El delme i l'estructura feudal de la diòcesi de Girona al segle XIV*, Girona, Diputació de Girona.

—, 2014. *Pagesos i homes de mar de Lloret: Estudi i edició del capbreu de la Pabordia de Novembre de 1317-1320*, Lloret de Mar, Ajuntament de Lloret de Mar.

MARTELLUCCI, Maura, 2001. “La pesca in mare”, *Pesca e pescatori: dal tardo medioevo allà prima età moderna*, Balestracci, Duccio; Pasini, Paolo (eds.), Milà, Leonardo Arte: 27-51.

MONTANARI, Massimo, 1988. *Alimentazione e cultura nel Medioevo*, Roma-Bari, Laterza.

—, 1999. “Economia di pesca e consumo di pesce nell'alto Medioevo”, *La pesca. Realtà e simbolo. Fra tardo antico e medioevo*, Donati, Angela; Pasini, Paolo (eds.), Milà, Leonardo Arte: 47-65.

MORIS, Henri, 1905. *Cartulaire de L'Abbaye de Lérins*, vol 2, Paris, H. Champion.

MUNTANER, Carme, 2013. *Terra de masos, vila de mar. Vida, economia i territoris al castell de Sitges i el seu terme entre els segles XIV i XV (1342-1418)* (tesi doctoral), Barcelona, UB.

ORTI, Pere, 2001. *Renda i fiscalitat en una ciutat medieval: Barcelona, segles XII-XIV*. Barcelona, CSIC-IMF.

PARDO, Maria, 1994. *Mensa Episcopal de Barcelona (878-1299)*, Barcelona, Fundació Noguera.

PONS ESPÓ, Margot, 2002. *El Fons municipal en pergami de l'antiga Universitat de Lloret de Mar*, Lloret de Mar, (Es Frares, 6), Ajuntament de Lloret de Mar.

PONS GURI, Josep Maria, 1982. "La sentència sobre el castell de Lloret", *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, 26: 87-108.

—, 1989. "Compendi sobre els drets dels castells termenats (segles XIII-XV)", *Recull d'estudis d'història jurídica catalana*, Pons Guri, Josep Maria (ed.), vol. III, Barcelona, Fundació Noguera: 91-97.

PUJOL, Marcel, 2014. *Un mar de conflictes. La pesca a Roses durant l'antic règim, 1592-1835*, Roses, Ajuntament de Roses.

—, 2018. *La marina catalana a la Baixa Edat Mitjana: Sant Feliu de Guíxols, un port excepcional en la construcció i carenat de coques, naus i naus grosses*, Barcelona, (Premi Rafael Patxot i Jubert, 2), Diputació de Barcelona-Institut d'Estudis Catalans.

PUJOL, Marcel; Garrido, Alfons, 2019. *Llibre de la Cort de la Mar de Roses. Ordinacions, sentències i concòrdies sobre la pesca (segle XV)*, Palamós, Fundació Promediterrània.

PUNAL, Tomás, 1997. "Ritos y símbolos socioeconómicos de una comunidad medieval", *Medievalismo*, 7: 77-98.

RIERA, Antoni, 2009. "La pesca en el mediterráneo noroccidental durante la edad media", *La pesca en la edad media*. Santiago de Compostela, et. al., Dirección Xeral de Turismo. Consellería de Innovación e Industria. Xunta de Galicia, et. al.: 121-143.

ROCA, Guillem, 2021. "Provision and consumption of fish in a Catalan inland city during the fourteenth and fifteenth centuries: the case of Lleida", *Imago Temporis Medium Aevum*, XV: 273-306. DOI: 10.21001/itma.2021.15.09.

SABATÉ, Flocel, 2004. "La feudalització de la societat catalana", *El temps i l'espai del feudalisme*, Sabaté, Flocel; Farré, Joan (coords.), Lleida, Pagès: 221-406.

SALRACH, Josep Maria, 1993. La renta feudal en Catalunya en el siglo XII, *Estudios sobre renta, fiscalidad y finanzas en la Cataluña Bajomedieval*, Sánchez Martínez, Manuel (comps.), Barcelona, CSIC-IMF: 29-70.

VENDITTELLI, Marco, 1992. “Diritti ed impianti di pesca degli enti ecclesiastici romani tra x e xiii secolo”, *Mélanges de l'École française de Rome. Moyen-Age*, 104/2: 387-430.

ZUCCHITELLO, Mario, 1998. *Tossa: la formació d'una vila. El comte l'abat i els tossencs*, Tossa de Mar, Centre d'Estudis Tossencs.

ZUG TUCCI, Hannelore, 1983. “La caccia, da bene comune a privilegio”, *Storia d'Italia, Annali 6: Economia naturale, economia monetaria*, Romano, Ruggiero; Tucci, Ugo (eds.), vol. 6, Torí, Giulio Einaudi: 397-445.